

Maatregelenpakket economische recessie

1. Achtergrond en analyse

De afgelopen maanden heeft de internationale kredietcrisis de reële economie van Nederland in onverwacht snel tempo getroffen. Zowel de omvang, de kracht en de snelheid zijn, achteraf gezien, opvallend te noemen en hebben velen verbaasd. Zo raamde het IMF in oktober vorig jaar in haar *World Economic Outlook 2008* nog een economische groei van 0,2% voor 2009 in de meeste West-Europese landen. Een maand later moest ze haar prognoses al bijstellen naar een krimp van 0,5% in 2009. De meest recente CPB-raming laat zien dat ook deze prognose al weer achterhaald is. Het CPB voorspelt een krimp van de nationale economie met 3,5% in 2009. Verwacht wordt dat de werkloosheid in 2009 zal oplopen naar 5,5% en in 2010 naar 8,75% van de beroepsbevolking.¹

Wat geldt voor Nederland, geldt ook voor Brabant, zelfs nog in versterkte mate. In Brabant was tot voor kort het beeld over de doorwerking van de kredietcrisis naar de regionale arbeidsmarkt sterk variabel en diffuus. Afhankelijk van de sector of de regio ontstond een andere economische 'weersverwachting'.² Ondertussen is echter duidelijk geworden dat de totale Brabantse economie zich in een recessie bevindt. We hebben te maken met een Brabantbrede economische neergang. De kredietcrisis is definitief omgeslagen in een economische recessie.

Vanwege het open en sterk vervlochten karakter van de Nederlandse (en Brabantse) economie met de Europese en wereldeconomie, heeft de wereldwijd inzakkende economische groei direct gevolgen voor de orderportefeuille van bedrijven en de werkgelegenheid. Naar verwachting zal de recessie de komende periode aanhouden, zich verdiepen, en stevig doorwerken in de nationale en regionale economie en arbeidsmarkt. Juist door zijn conjunctuurgevoelige economische structuren, met een zwaartepunt in de hoogtechnologische R&D, de maakindustrie, zakelijke dienstverlening, automotive, ict en logistiek, zal Noord-Brabant de komende periode naar verhouding extra zwaar getroffen worden door de recessie.

Hoewel de Brabantse economie tegen een stootje kan en sterke uitgangspunten bezit, onder andere doordat de afgelopen decennia is gewerkt aan economische diversificatie en innovatie, is er niettemin sprake van een zeer urgent probleem. Een groot deel van de totale werkgelegenheid in Brabant (20 à 25% van het totaal aantal arbeidsplaatsen) bevindt zich immers in extra conjunctuurgevoelige sectoren die op dit moment zware klappen te verwerken krijgen. Nu al is er sprake van een substantiële omzetsdaling bij Brabantse bedrijven en teruglopende orderportefeuilles door een sterk verminderde wereldhandel. Ook de eerste tekenen van banenverlies dienen zich al aan, met name in de maakindustrie, bouw- en transportsector.

Hoewel het doen van een voorspelling in deze permanent veranderende omstandigheden lastig is, staat wel vast dat de recessie een ingrijpend effect zal hebben op de regionale economie en arbeidsmarkt. De recessie betekent niet alleen een forse tijdelijke groeivertraging (voor 2009-2010 wordt rekening gehouden met krimp), maar leidt op termijn vermoedelijk ook tot een lagere trendmatige (potentiële) economische groei. De Brabantse economie bevindt zich in een transitiefase en zal naar alle waarschijnlijkheid anders uit de recessie tevoorschijn komen. Hoewel Brabant een moeilijke fase ingaat, die van alle betrokken partijen (werkgevers, werknemers, vakbonden, overheid) het nodige zal vragen, kan ook optimisme worden geput uit het organiserend vermogen van de regio. Eerdere crises hebben laten zien dat Brabant de veerkracht

---

¹ Centraal Planbureau, *Voorlopige ramingscijfers 2009 en 2010*, Den Haag, 17 februari 2009.

² SER Brabant, *Internationale kredietcrisis; doorwerking naar de regionale economie*, 's-Hertogenbosch, 2008.

bezit om, met oog voor de sociale samenhang in de regio, de economische problemen te lijf te gaan om er uiteindelijk sterker uit te komen.

2. Aanpak provincie Noord-Brabant: investeren in de toekomst

De economische recessie vraagt zowel nationaal als regionaal om een verhoogde inzet van zowel het bedrijfsleven, de sociale partners en de overheid om op korte termijn het doorschieten van de neerwaartse spiraal zoveel mogelijk te beperken en tegelijkertijd maatregelen te nemen die op lange termijn zorgen voor een verbeterde sociaaleconomische positie van Brabant. Iedereen zal zijn steentje moeten bijdragen om uit de recessie te komen. De rol van de provinciale overheid is daarbij vooral gelegen in het mobiliseren, stimuleren en smeden van vitale coalities tussen overheden en Brabantse partijen die bij de crisis betrokken zijn. De provinciale overheid kan dat niet alleen.

De urgentie van de problematiek maakt een extra provinciale inzet noodzakelijk. De sociaal-economische vooruitzichten vragen in onze ogen om een stevige beleidsreactie, om actief handelen. Voor ons staat vast dat het van groot belang is om naar de toekomst van Brabant te kijken bij de aanpak van deze recessie. In de toekomstige economie zullen we zuiniger moeten omspringen met energie en menskracht. Dat brengt veranderingen met zich mee waarop we willen anticiperen. Door dat met beleid te doen kan de crisis het beste uit Brabant halen en komt de provincie er sociaal en economisch weer sterker uit tevoorschijn.

De door ons bepleite aanpak is dan ook tweeledig. Er wordt ingezet op een strategie van stimuleren en investeren: stimuleren om de nadelige effecten die de Brabantse economie op korte termijn van de recessie ondervindt tegen te gaan, en investeren op voor Brabant kansrijke terreinen: kennis en innovatie, infrastructuur/vestigingsmilieu, duurzame energie en leefomgeving. Het korte termijn maatregelenpakket sorteert voor op de lange termijn investeringsagenda Essent die specifiek ingezet zal worden voor het behoud van welvaart en welzijn van de Brabantse burger in de nieuwe geglobaliseerde kenniseconomie. Uitgangspunt hierbij is dat de korte termijn maatregelen tevens de economische structuur ten dienste zijn, op zo'n manier dat het Brabantse bedrijfsleven in de 'opswing' na de recessie tegelijk weer van de ontwikkelingen kan profiteren. Financiering van de maatregelen voor de economische recessie geschiedt echter onafhankelijk van de revenuen die voortkomen uit de vervreemding van de aandelen Essent.

3. Maatregelenpakket provincie Noord Brabant: uitgangspunten

Vanuit de verwachting dat de aankomende recessie ingrijpende gevolgen zou hebben voor de regionale economie en arbeidsmarkt in Brabant, is door het provinciaal bestuur in de afgelopen maanden intensief overleg gevoerd met een reeks van vertegenwoordigers van belangrijke economische sectoren in Brabant. Onder andere is gesproken met vertegenwoordigers uit de bouwsector, het onderwijs (kennisinstellingen in Brabant) en de maakindustrie. Dit om een goed beeld te krijgen van de mogelijke doorwerking van de recessie in allerlei geledingen van de Brabantse samenleving. Tevens heeft op 3 december jl. op initiatief van provincie, BOM en SER Brabant een Brabants topperleg plaatsgevonden over de kredietcrisis. Naar aanleiding van het topperleg is een brief gestuurd aan het Kabinet en is het Rijk gevraagd enkele maatregelen in overweging te nemen.

In lijn met de hiervoor genoemde aanpak komt het College van Gedeputeerde Staten, in aanvulling op de reguliere begrotingscyclus, met een pakket aan concrete investeringsmaatregelen voor de korte termijn. Daarbij is vooral gekeken naar die maatregelen die via extra overheidsuitgaven economische terugval van werkgelegenheid en economische groei tijdens de recessie kunnen verminderen. Om dat te kunnen bereiken dienen de maatregelen te voldoen aan drie voorwaarden: (1) ze moeten op tijd effect hebben, (2) tijdelijk zijn en (3) doelgericht zijn. De maatregelen zullen gelden voor een periode van maximaal drie jaar en met name gericht zijn op

het bevorderen van werkgelegenheid en het vasthouden van talent.

De aanpak van de provincie is te beschouwen als een verlengstuk van maatregelen die op nationaal niveau worden genomen. Waar mogelijk versterken wij als medeoverheid de rijksagenda. De kabinetsmaatregelen richten zich vooralsnog op algemene structuurversterking van de economie (arbeidsparticipatie, koopkrachtondersteuning, inflatiebestrijding, lastenverlichting), het waarborgen van de financiële sector, het ondersteunen van bedrijfsinvesteringen en kredietverstrekking, het ondersteunen van de arbeidsmarkt en het ondersteunen van specifieke sectoren (bijvoorbeeld woningbouw). Het kabinet gaat een integrale afweging maken van investeringen, bezuinigingen en structurele maatregelen om de recessie aan te pakken. Het streven is om de provinciale maatregelen zoveel mogelijk complementair te laten zijn aan de rijksmaatregelen.

De maatregelen in de voorliggende notitie zijn zowel te beschouwen als complementair aan genoemde rijksmaatregelen als aan het lange termijn investeringsprogramma. Het betreft maatregelen die niet alleen snel kunnen worden ingevoerd, maar naar verwachting ook snel effect sorteren op de bovengenoemde terreinen.

4. Voorgestelde acties

De provinciale acties zijn gerubriceerd naar korte termijn acties (binnen circa 3 maanden) en middellange termijn acties (binnen een jaar). Daarbinnen is weer een onderverdeling gemaakt naar de thema's: kennis en innovatie, infrastructuur/vestigingsmilieu, duurzame energie en leefomgeving.

4.1. Maatregelen uitvoerbaar op korte termijn (binnen drie maanden)

Kennis en innovatie

- Versterking arbeidsmobiliteit (in samenwerking met Pact Brabant)

De activiteiten in het kader van arbeidsmarktbeleid komen in een ander daglicht te staan. De samenwerking binnen Pact Brabant, waarin werkgevers, werknemers, onderwijs en regionale overheid vertegenwoordigd zijn (met een adviesrol voor Provinciaal Steunpunt Werkgelegenheid (PSW) en UWV werkbedrijf), wordt verdiept. Op het gebied van arbeidsmarktbeleid is onlangs door Pact Brabant een 10-punten plan opgesteld, waarin de uitgangspunten voor een gezamenlijke aanpak zijn gedefinieerd. Donderdag 5 februari jl. is het 10-puntenplan op de arbeidsmarktdag in Tilburg bekend gemaakt. Alle partners van Pact Brabant leveren hun bijdrage.

Het 10-puntenplan van Pact Brabant sluit aan bij de landelijke initiatieven op het gebied van arbeidsmarktbeleid in relatie tot de recessie. Naast arbeidstijdverkorting gaat het Rijk mobiliteitscentra opzetten die tot doel hebben om gedwongen ontslagen zo veel mogelijk te voorkomen. Met werkloosheid bedreigde werknemers worden door de centra begeleid naar nieuw werk of detachering bij een andere werkgever. De mobiliteitscentra zijn te beschouwen als een bundeling van verschillende activiteiten. De Human Resource Management (HRM)-servicepunten van Pact Brabant zijn hier onderdeel van en daarmee een verlengstuk en verdieping van de landelijke initiatieven. De recente ontwikkelingen zorgen voor een versnelling van het proces dat reeds in gang was gezet. Met behulp van de extra middelen kunnen knelpunten versneld weggenomen worden.

Het voorstel is om vraaggerichte, effectief werkende HRM-servicepunten in de Brabantse regio's versneld te realiseren. Mensen worden via deze servicepunten van werk naar werk geleid, krijgen op maat gesneden scholing aangeboden, en krijgen ondersteuning aangeboden in de zoektocht naar financiering voor scholingskosten. Tevens kunnen middelen worden ingezet voor extra initiatieven van de Leerwerk Servicepunten (LWSP). Samen met de Pact

Brabant-partners worden extra stageplekken en leerwerkplekken voor jongeren beschikbaar gesteld, ter voorkoming van jeugdwerkloosheid. Er is ook aandacht voor goede informatievoorziening (o.a. actueel arbeidsmarktinformatiesysteem). Het betreft een tijdelijke maatregel voor de periode 2009 en 2010.

Effect maatregel: Door deze maatregel kunnen kenniswerkers en geschoold technisch personeel worden behouden voor de Brabantse economie, wordt voorkomen dat jongeren en schoolverlaters langdurig werkloos worden en kan een optimalisatie worden bereikt van de stroom werk naar werk (behoud geschoolde mensen voor de arbeidsmarkt).

Voorgesteld wordt hiervoor € 5 mln. aan middelen vrij te maken.

(Impuls bovenop de lopende afspraken in kader van “Vacature offensief Brabant”)

- Participatiemaatschappij NV BOM

In het bestuursakkoord is besloten tot een extra impuls van € 10 miljoen in het participatiebedrijf van NV BOM. Op korte termijn wordt deze € 10 miljoen in de vorm van een converteerbare lening overgemaakt aan de BOM. Doel is de economische structuur van Brabant te versterken door in te zetten op innovatieve starters en snelgroeiende bedrijven. Deze impuls komt door de kredietcrisis mede in een ander daglicht te staan: juist nú een extra stimulans om de gevolgen van de recessie te dempen. De middelen hiervoor zijn al vrijgemaakt.

Effect maatregel: Met inzet van het participatiebedrijf BOM kunnen innovatieve bedrijven in hun ontwikkeling gestimuleerd (blijven) worden en kan de werkgelegenheid worden behouden. Bovendien kunnen met deze impuls de bedoelde bedrijven vroegtijdig en adequaat worden voorgesorteerd voor de periode na de economische recessie. Nog voor dit jaar wordt van een taakstelling uitgegaan van 7 à 8 participaties door het participatiebedrijf BOM.

Investeringsimpuls t.b.v. participatiebedrijf BOM: € 10 mln.

Intensivering herstructurering bedrijventerreinen

- Intensivering herstructurering bedrijventerreinen

Binnen het huidige herstructureringsprogramma bedrijventerreinen (BOM/BHB) worden mogelijkheden geboden tot intensivering en uitbreiding. Door een extra impuls kunnen reeds in Masterplannen gedefinieerde projecten worden versneld. Daarnaast kunnen additionele herstructureringsplannen worden opgepakt, zoals in Bergen op Zoom, Best, Breda, Budel, Deurne, Etten-Leur, Geertruidenberg, Heusden, Roosendaal, Tilburg, Uden en Veldhoven. Door extra in te zetten op de herstructurering kan een grote impuls worden gegeven aan een beter vestigingsmilieu voor bedrijven en daarmee een positieve impuls worden gegeven aan de werkgelegenheid, zowel binnen te vestigen bedrijven, als met uitvoering van de werken zelf. Deze intensiveringsmaatregel is tijdelijk en gericht op de periode t/m 2011.

Effect maatregel: Niet alleen wordt versnelling aangebracht in de realisering van bedrijventerrein ‘van de toekomst’ (duurzaamheid), maar er wordt tevens bevorderd dat bestaande werkgelegenheid wordt behouden. En met de daadwerkelijke uitvoering van de werken wordt ook tegengas gegeven aan de (dreigende) werkloosheid op dit moment binnen verschillende bedrijfssectoren, zoals bedrijven in sloopwerken, wegenbouw en de utilitaire bouw. Met een extra investeringsimpuls kan er mogelijk ook een extra investering van het Rijk worden gerealiseerd.

De volgende herstructureringsprojecten kunnen versneld worden uitgevoerd: Wouwseweg te Halsteren, Industriepark Cranendonck te Budel, aankoop pand en omzetting in

starterscentrum te Roosendaal, en gebied De Run te Veldhoven.

Voorgesteld wordt hiervoor op korte termijn € 10 mln. vrij te maken (€ 5 mln. bestaande projecten en € 5 mln. nieuwe projecten).

4.2. Maatregelen uitvoerbaar op middellange termijn (binnen een jaar)

De provincie onderzoekt ook extra maatregelen die een zo mogelijk dempend effect hebben op de gevolgen van de zich uitbreidende economische recessie. De volgende maatregelen worden momenteel nader geïnventariseerd en uitgewerkt.

Kennis en innovatie

- Spin-off fonds (inclusief een Brabants Life Sciences Seed Fonds)

Met de opzet van een zogeheten 'Spin-off'-fonds is de doelstelling om kenniswerkers die met werkloosheid worden bedreigd, of reeds zijn ontslagen, te ondersteunen en te stimuleren om te komen tot een eigen innovatief/kennisintensief bedrijf ('spin-off'). Het voorstel is om het fondsbeheer bij de BOM onder te brengen. De ondersteuning van de 'spin-off's' zal vanuit dit fonds op marktconforme voorwaarden plaatsvinden ('Brussel-proof'). Het fonds voorziet in de verschaffing van risicokapitaal (participaties) voor de kennisintensieve starters in de eerste fasen van product- en marktontwikkeling, en waarin het reguliere bankwezen niet voorziet; zeker niet op dit moment. Het is een maatregel voor 2 à 3 jaar.

Effect maatregel: Met dit fonds kunnen ideeën (kennis) en ondernemende mensen voor de Brabantse economie in de kansrijke sectoren behouden blijven (maintenance, logistiek, high tech system, medtech, life sciences, duurzame energie, agro & food). Hierdoor wordt nieuwe bedrijvigheid/werkgelegenheid gestimuleerd of behouden en kunnen de industriële en kennisintensieve potenties binnen de economische structuur 'op orde' blijven. Uitgaande van een gemiddelde participatie van € 300.000,- per onderneming aan risicokapitaal zouden met een totaal fondsbedrag van € 15 mln. ca. 50 bedrijven gefaciliteerd kunnen worden.

Voorgesteld wordt om naast de eerder uitgesproken intentie van GS tot een extra impuls BOM van € 10 mln. (2^e tranche) hiervoor additioneel nog € 5 mln. vrij te maken.

- MKB-kredietfonds

Samen met het in Brabant gevestigde bankwezen zal de mogelijkheid worden verkend voor de opzet van een MKB-kredietfonds, daarbij zal met name de focus zijn gericht op de innovatieve sectoren. Doel is om het innovatieve MKB tijdelijk te voorzien van risicokapitaal, óf in de vorm van marktconforme rentedragende leningen, óf in de vorm van borgstellingen. Het bestaande MKB komt namelijk steeds meer in de moeilijkheden doordat 'reguliere' financiering bij het bankwezen niet (meer) te verkrijgen is. Aan de steeds verdergaande gevraagde zekerheden door het bankwezen kan in veel gevallen niet worden voldaan. Met dit tijdelijke MKB-fonds moet het 'gat' in de reguliere financieringsvoorziening worden gedicht. Ons voornemen is om de samenwerking met het bankwezen op 'fifty-fifty'-basis te effectueren. Er zal aangesloten worden op de specifieke expertise van het bankwezen. De maatregel houdt een verdieping/verbreding in van reeds operationele initiatieven van de rijksoverheid gericht op de facilitering/stimulering van het MKB, zoals de zogeheten Groeifaciliteit, de BBMKB-regeling (borgstellingsregeling door overheid) en de exportkredietverzekeringfaciliteit. Deze voorgenomen maatregel zal met het bankwezen nog nader worden uitgewerkt; het zal een tijdelijke maatregel zijn van 2 à 3 jaar.

Effect maatregel: Met deze maatregel wordt gestimuleerd dat vooral innovatieve MKB-bedrijven,

die in de kern gezond zijn, hun productie binnen 'levensvatbare' proporties kunnen houden en kenniswerkers binnen het bedrijf kunnen vasthouden. Hierdoor kan een bijdrage worden geleverd om de economische structuur in Brabant, die in wezen perspectiefvol genoemd kan worden, in deze crisisperiode op orde te houden.

Voorgesteld wordt om voor de inrichting van dit fonds een budget vrij te maken van € 25 mln.

- *Arbeidsmarkt en investeringen in R&D: Innovatie en duurzame energie*
Onder dit thema wordt bedoeld op R&D personeel op maatschappelijke onderzoeksprogramma's. De provincie Noord-Brabant investeert al jaren in de kenniseconomie. De regio Zuid-Oost Brabant behoort tot de internationale (innovatie)top. Het is dan ook van belang om de high-tech R&D-competentie in de provincie Noord-Brabant vast te houden. Cruciaal hierbij is dat R&D-projecten bij bedrijven doorgezet kunnen worden; ook tijdens de moeilijke periode gedurende de economische recessie. Maar het is eveneens van groot belang dat gekwalificeerd personeel – tegen de achtergrond van het structurele probleem van arbeidstekorten op de langere termijn – voor de regio wordt behouden. De provincie zoekt daarom naar mogelijkheden om R&D-personeel te behouden voor onze regio. Een lijn die nader wordt uitgewerkt is het inzetten van (ontslagen) R&D-medewerkers op maatschappelijke onderzoeksprogramma's bij kennisinstellingen (o.a. aansluiten bij TU/e initiatief tot behoud boventallige engineers).

Woningbouwproductie

- Het op peil houden van de woningbouwproductie
Er zijn veel woningbouwprojecten uitvoeringsgereed, maar deze worden thans niet uitgevoerd. Dit probleem speelt vooral in de koopsector. Voor de producent zijn onvoldoende verkochte woningen reden om niet te beginnen met de bouw. Voor de woonconsument vormt de verkoop van de bestaande woning een te grote onzekerheid om tot koop van een nieuwbouwwoning over te gaan. Dit zorgt voor een terugval in de woningbouwproductie van 30 à 40% (4.000 à 5.000 woningen in Brabant).
Op dit moment wordt in samenwerking met gemeenten, woningcorporaties en de particuliere sector nagegaan wat er nodig is om de stagnatie in de woningbouw op te heffen.
Met een combinatie van maatregelen moeten de woningbouwprojecten nog dit jaar in uitvoering worden genomen. Ten behoeve van het stimuleren van de woningbouwproductie en het bieden van garanties wordt een fonds opgericht. Als participanten aan dit fonds wordt gedacht aan overheden (gemeenten, provincie en rijk), corporaties, partijen zoals bouwers, ontwikkelaars, pensioenfondsen, banken en andere investeerders. In het fonds worden de woningen en de grond van beide garantiemaatregelen ondergebracht. Dit fonds kan door meerdere partijen gevoed worden.
Een substantiële provinciale bijdrage van maximaal € 250 miljoen zal ook andere partijen uitnodigen aan het fonds deel te nemen.

Effect maatregelen: Dit initiatief bevordert het blijven functioneren van de Brabantse woningmarkt. Daarmee kan in de woningbehoefte worden voorzien. De werkgelegenheid in de bouw krijgt een positieve stimulans. De stijging van de werkloosheid in deze sector zal worden afgevlakt. Voor iedere nieuwbouwwoning wordt gerekend met 1,5 arbeidsjaar (opgave BouwendNederland). Uitgaande van een opgave van ongeveer 5.000 woningen bedraagt het werkgelegenheidseffect 7.500 arbeidsjaren.

Als start is investeringsimpuls nodig van maximaal € 250 mln.

Duurzame energie

- Energiebesparende maatregelen bestaande woningen

Voorgesteld wordt om op doorvoering van energiebesparende maatregelen in de woningbouw een extra impuls te leveren. Hierbij zoeken we nadrukkelijk de aansluiting bij andere initiatieven, vanuit Rijk, EU, regio's en Brabantse gemeenten. Afgelopen jaren zijn samen met woningbouwcorporaties, gemeenten en regio's 4.000 woningen aangepakt (binnen kader "Brabant Bespaart"). Voor de komende jaren wensen partijen bij 20.000 woningen energiebesparende maatregelen te gaan toepassen. In het licht van de intentie van de provincie om een belangrijke bijdrage te leveren aan de demping van de oplopende werkloosheid in de bouwsector en aanverwante sectoren, wordt voorgesteld om voor de komende 5 jaar de ambitie op te hogen naar 100.000 woningen. Met deze intensivering kunnen in de periode t/m 2010 20.000 extra woningen worden aangepast.

Ook andere energiebesparende maatregelen zoals zonnepanelen op (agrarische) bedrijfsgebouwen en investeren in duurzame en gezonde basisscholen worden versneld aangepakt.

Deze maatregelen zullen samen met andere publieke en private partners worden opgepakt, zoals Bouwend Nederland, woningbouwcorporaties, gemeenten en de Rijksoverheid, Aedes, Senter Novem, Stichting Meer met Minder en Essent.

Effect maatregel: Met deze maatregel kan anticyclisch geïnvesteerd worden in innovatie en woonkwaliteit, op een duurzame manier. Innovatie in de bouwsector wordt gestimuleerd en werkgelegenheid wordt behouden. Specifieke ervaring en kennis binnen de bouwsector blijft hiermede tevens behouden.

Voorgesteld wordt om voor deze actie een stimulerings- en investeringsbudget vrij te maken van € 70 mln.

- Energietransitie duurzame mobiliteit

Recente ontwikkelingen in de autotechnologie en in de meet- en regeltechniek maken een technische doorbraak mogelijk waardoor tot 60% bespaard kan worden op het energiegebruik voor mobiliteit. Provinciale Staten heeft in de kaderstellende discussie over het energiebeleid op 21 november 2008 aangegeven dat er in Brabant 200.000 voertuigen in 2020 als doel worden gesteld om deze transitie concreet te realiseren. In eerste inventarisaties levert deze ontwikkeling op middenlange termijn duizenden banen op voor Brabant. Deze innovatie voor elektrische auto's of andere zuinige en schone vormen van automobilitie resulteren in lagere kosten van woon-/werkverkeer en logistiek en heeft positieve gevolgen op de luchtkwaliteit van onze steden.

De economische recessie komt in de automotive en High-tech sector hard aan. R&D budgetten en banen staan daardoor op de tocht. Deze R&D is hard nodig om de energietransitie mogelijk te maken, nu desinvesteren zet Noord-Brabant op achterstand en maakt het realiseren van een decentrale energievoorziening met smart grid (energienetwerk ook geschikt voor teruglevering) en de inzet van 200.000 elektrische voertuigen in 2020 erg moeilijk.

Brabant heeft (mondiaal) een unieke positie om de ontwikkelingen op het gebied van slimme netwerken en elektrisch vervoer voortvarend als kans voor haar economie en burgers te grijpen. Het naar voren halen van investeringen is nodig om de R&D inspanning en de economische kansen in Brabant zeker te stellen.

Effect maatregel: Met deze maatregel worden de R&D activiteiten in Noord-Brabant op gebied

van slimme elektrische netwerken en elektrische voertuigen vastgehouden en versterkt. R&D activiteiten die anders als gevolg van de economische recessie worden gestopt blijven binnen Brabant behouden. Behoud van deze banen is noodzakelijk om de middenlange termijn doelen van Brabant op gebied van slimme netwerken en elektrische voertuigen te behalen. Op middenlange termijn worden met deze investering, nieuwe bedrijvigheid, duizenden nieuwe banen en energiezuinige, betaalbare mobiliteit gerealiseerd. Specifieke R&D activiteiten binnen Brabant zullen worden versterkt en innovatie-projecten worden versneld mogelijk gemaakt.

Voorgesteld wordt om voor deze actie een investeringsbudget vrij te maken van € 5 mln om komend jaar de basis te leggen voor de ontwikkeling en uitrol van deze systeeminnovatie.

Leefomgeving

- Restauratie monumenten

De behoefte aan restauratie van kerken, molens, industrieel erfgoed, kastelen is erg groot. Zo ook aan het terugbrengen van landschap, landschapselementen in de oorspronkelijke staat en behoud/conservatie van archeologisch erfgoed. Het afgelopen jaar is door ons een aantal beschikkingen afgegeven die door gebrek aan cofinanciering niet kan starten. Voorgesteld wordt om nu een extra impuls te geven aan het behoud van deze Brabantse schatten. Vooral door de kredietcrisis moet er rekening mee worden gehouden, dat de benodigde cofinanciering door eigenaren niet of onvoldoende van de grond komt. Het betreffen vooral: parochiebesturen, stichtingen en andere niet-commerciële instellingen. Omdat monumenten zelf niet rendabel zijn, kan moeizaam door deze organisaties leningen bij reguliere bankwezen worden afgesloten. Om te voorkomen dat door de provincie al beschikte subsidies niet worden besteed (in 2008 hebben 37 monumenteneigenaren ruim € 26 mln. aan provinciale subsidie ontvangen; 24 kerken, 10 molens en 3 industrieel erfgoed), wordt voorgesteld de eigenaren voor het eigen op te brengen financieringsdeel te ondersteunen.

Voorgesteld wordt om een fonds conform het nationaal restauratiefonds in te richten, waaruit eigenaren een lening kunnen krijgen tegen relatief gunstige voorwaarden (alleen indien blijkt dat er op de reguliere geldmarkt geen leningen mogelijk zijn).

Gestreefd wordt hierover op korte termijn GS een voorstel tot besluitvorming voor te leggen.

Effect maatregel: Dit initiatief heeft positieve effecten op de werkgelegenheid bij gespecialiseerde bouwbedrijven in restauratiewerken. Specifiek vakmanschap op het brede terrein van restauraties wordt behouden en kennis daarover kan worden doorgegeven. Ook heeft dit initiatief een positief effect op het aanbod van opleidings- en stageplaatsen voor bepaalde specialistische(technische) vakopleidingen.

Voor wat betreft de woon- en leefomgeving voegen restauratieprojecten een grote meerwaarde toe. De binding met de woonregio/woonplaats wordt erdoor versterkt en het draagt bij aan de (historische) beleving en identiteit van een regio/gemeente.

Voorgesteld wordt om voor de restauratie van monumenten een extra investeringsbudget vrij te maken van in totaal € 10 mln.

(€ 8,5 mln. als fondstorting en ca. € 2 mln. kosten door gedeelde rente-inkomsten en administratiekosten om de leningen voor 3 à 5 jaar te kunnen verstrekken).

Thema: algemene acties

- Daar waar mogelijk zullen we bestaande investeringsprojecten versnellen

(MOB-complexen, verontreiniging zinkassen)

- Termijn voor betaling crediteuren

De provincie heeft de betalingstermijn aan crediteuren voor geleverde diensten etc. per 1 januari 2009 'op nul' dagen gesteld na accordering van de facturen.

Effect maatregel: Met deze maatregel krijgen bedrijven zo snel mogelijk hun geld na geleverde diensten.

- Flexibel toepassen van bestaande regelgeving

Niet alleen door financiële maatregelen, maar ook door het soepel toepassen van bestaande regelgeving, ook op het gebied van aanbesteding, kan een bijdrage worden geleverd aan de versnelling van geplande provinciale en gemeentelijke projecten. Mogelijke belemmering van bestaande regels dient kritisch gezien te worden. De provincie zal in samenspraak met externe partijen, zoals de SER, BZW en ZLTO, inventariseren op welke wijze een bijdrage geleverd kan worden aan de versnelde uitvoering van projecten en het naar voren halen van investeringen.

Effect maatregel: Het zo snel mogelijk tot uitvoering brengen van investeringen en projecten. Juist de wijze van toepassing van de provinciale regelgeving vraagt daarbij om optimale inzet om bestaande regelgeving te vergemakkelijken.

- Versterken loketfunctie voor bedrijven (aansluiten bij initiatief Kamer van Koophandel Brabant)

Vanuit Provinciale Staten is de vraag aan ons voorgelegd een loket op te zetten waar ondernemers terecht kunnen voor vragen, concrete oplossingen en het vinden van de juiste weg naar subsidies en regelingen, die doorslaggevend kunnen zijn voor de overleving van bedrijven in moeilijkheden.

Voorgesteld wordt om niet een apart provinciaal loket op te richten, maar aansluiting te zoeken bij een al operationeel loket bij de Kamer van Koophandel Brabant. Met een provinciale financiële impuls kan de bemensing van dit loket worden uitgebreid – ervan uitgaande dat in de komende tijd hieraan steeds meer behoefte bestaat – en kan die formule worden uitgerold over heel Brabant.

Er is nog geen benodigd budget bekend. Er moet nog overleg met de Kamer Brabant plaatsvinden.

Effect maatregel: Met een brede loketfunctie (zowel qua bemensing als geografisch) kunnen meer bedrijven door geheel Brabant van informatie- en adviesdiensten worden voorzien. Sinds medio januari 2009 is het loket bij de Kamer van Koophandel operationeel. Tot nu toe hebben zich 20 bedrijven gemeld voor informatie en advies. De verwachting is dat dit aantal de komende periode aanmerkelijk gaat toenemen.

Investeringsimpuls is op dit moment nog niet in te schatten.
---

5. Samenvattende tabel benodigde middelen en dekking

5.1 Maatregelenpakket aanpak kredietcrisis

	Maatregelenpakket	subsidiebijdragen t.l.v. exploitatiebegroting	Participaties en leningen
1.	Versterking arbeidsmobiliteit	5,0 mln	
2.	Participatiemaatschappij BOM (1 ^e tranche)	10,0 mln	
3.	Intensivering herstructurering bedrijventerreinen	10,0 mln	
4.	Spin-off fonds BOM (2 ^e tranche)	15,0 mln	
5.	MKB-kredietfonds		25,0 mln
6.	Stimulering woningbouwproductie		Max 250,0 mln
7.	Energiebesparende maatregelen - subsidies - voorfinanciering investeringen	20,0 mln	50,0 mln
8.	Schoon rijden	5,0 mln	
9.	Restauratie monumenten	2,0 mln	8,0 mln
10.	Loketfunctie	Pm	
11.	R&D kenniswerkers (*)	Pm	
	Totaal € 400 mln	67,0 mln	333,0 mln

*) aansluiten bij rijksbeleid

5.2 Financiële dekking

Het bedrag van € 67 mln moet worden afgedekt binnen de lopende begroting. Dekking is op de volgende wijze voorzien:

a.	Reeds in begroting voorziene bijdrage aan NV BOM	10 mln
b.	Prognose rekeningresultaat 2008 en overige begrotingsruimte	25 mln
c.	Fonds regionale structuurversterking	<u>32 mln</u>
	Totaal	67 mln

Het betreft hier een voorlopige dekking, opdat nu besluitvorming kan plaatshebben over het pakket maatregelen kredietcrisis. Bij de voorjaarsnota 2009 zal de definitieve dekking worden bepaald, waarbij ook mogelijkheden tot herprioritering (o.a. op basis van de midterm review) zullen worden gezien.

De grondslag van de voorlopige dekking is als volgt:

- Ad a In het bestuursakkoord is € 10 mln uitgetrokken voor uitbreiding van onze participatie in de NV BOM. Dit bedrag is opgenomen in de Reserve Brabant 2050.
- Ad b In de lijn van eerdere jaren en op grond van de voorlopige rekeningcijfers wordt het netto besteedbaar rekeningresultaat geschat op circa € 25 mln.
- Ad c Bij de najaarsbrief 2008 hebben de Staten besloten tot de vorming van o.a. een breed fonds voor regionale structuurversterking ter grootte van € 130 mln. Hiervan is € 80 mln gereserveerd voor de 2^e tranche Samen investeren in Brabant(Stad). Van de overige ruimte wordt nu voorlopig € 32 mln onttrokken voor het maatregelenpakket kredietcrisis. Bij Voorjaarsnota zal het fonds weer op het oude peil worden gebracht.

Het bedrag van € 333 mln betreft participaties en financieringen. Tegenover de uitgaven staan bezittingen (bijvoorbeeld verworven gronden als onderdeel van het op gang houden van de bouw-

productie of vorderingen op basis van verstrekte leningen). De kosten en risico's samenhangend met deze participaties en financieringen zullen de komende maanden op een rij worden gezet en worden gezien in relatie tot ons Risicofonds en het Fonds Grondbank. Een definitief financieringsvoorstel zal worden voorgelegd bij de voorjaarnota 2009 (PS-vergadering 10 juli).

6. Tot besluit

Met dit maatregelenpakket, waarvoor is gekozen wegens de mogelijkheid tot een snelle start van de verschillende onderdelen, willen wij een breed scala aan bedrijfssectoren en beroepsgroepen bereiken. Dit kunnen wij niet alleen; met andere partners in het maatschappelijk veld zal intensief samengewerkt moeten worden en naar verbreding van plannen en projecten gestreefd moeten worden. Onze inzet is om het vliegwiel draaiende te houden of weer op gang te brengen, daar waar het bijna tot stilstand is gekomen.

Bijlage 1. Maatregelen andere overheden

Europees niveau

Op 12 december jl. is door de Europese Raad het Europees economisch herstelplan van de EU Commissie aangenomen. Dit plan dient als aanvulling en versterking van de stimulansen op nationaal niveau en steunt op 2 pilaren:

- 1) Injectie van de koopkracht door een budgettaire impuls van € 200 mrd om de vraag te stimuleren;
- 2) Het zodanig sturen op de korte termijn dat het concurrentievermogen op de lange termijn wordt versterkt (slimme investeringen in de technologieën van morgen).

Expliciet is aangegeven dat de economische herstelplannen zo veel mogelijk moeten aansluiten op de Lissabonstrategie “Europa de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld”.

Verder heeft de Europese Commissie de volgende maatregelen genomen:

1. Tijdelijke verruiming van de de-minimisregeling
2. Tijdelijke verruiming garantiestelling
3. Tijdelijke verruiming rentesubsidieregeling
4. Tijdelijke verruiming risicomaatregelen

Landelijk niveau

Ook het kabinet heeft een pakket van maatregelen gepresenteerd om de klappen voor de economie op te vangen:

1. De Nederlandse overheid investeert in financiële instellingen en bemoeit zich actief met het beloningenbeleid;
2. Het ministerie van Economische Zaken verruimt de borsteling bij leningen aan bedrijven met minder dan 250 medewerkers (Verruiming BBMKB);
3. De staat gaat voor meer landen risico's afdekken bij krediet voor export (Uitbreiding exportkredietverzekeringsfaciliteit);
4. Het kabinet gaat banken stimuleren om de groei van ondernemingen te bevorderen (Uitbreiding groeifaciliteit);
5. Woningcorporaties kunnen bouwprojecten van projectontwikkelaars overnemen als deze commerciële partijen geen krediet meer kunnen krijgen (verruiming Waarborgfonds Sociale Woningbouw);
6. De Nederlandse Zorgautoriteit gaat ziekenhuizen en andere zorginstellingen een hogere vergoeding geven voor de rente die ze moeten betalen voor leningen voor nieuwbouw;
7. Het kabinet heeft er voorgezorgd dat de eerder aangekondigde garantieregelingen van maximaal 200 miljard voor banken gebruikt zal worden.

Algemene lijn genomen maatregelen door (mede)overheden:

- 1) Investeren naar voren halen
- 2) Op gang helpen van de kredietverlening
- 3) Bevorderen van investeringen in R&D, innovatie en duurzame energie
- 4) Investeren in arbeidsmobiliteit, bij- en omscholing